

182

Polányi Károly:

Mar. 10 - Gy. L. L. - val
nyelvtanulási feladatok elvégzése

ÖTVEN ÉV

I. k. val. val.

(9)

-- Emlékezés a Galilei Körre --

Kör, 1937

Polányi Károly emlékeztetőjének a Galilei Körre

Hintha csak tegnap lett volna. Néhány orvostanhallgató kezdeményezte a Kört, Pikler Gyula nevezte el. Az alapító diákok közül ma is életben vannak jóegypáran. Hogy csak Kende Zsigmondot, Rohonyi Hugót, Surányi Edét és Gimes Miklósné Rajdu Lilit említsem. (Emlékezőkben a New York Kávéháza pincsehelyiségéből indult utunk, ahol Pényes Samu, a szabadgondolkodók királyas torzonborz fekete szakállának tekintélyével oktatta a medikusokat Haeckel monimására. Az ösmerőbb ifjak keveselték a sorozat tudományosságát. Némelyikük antiklerikális axióftól várt róma franciá mintára. A marxizmus Németországból akkor szivárogtott be hozzánk, természettudomány és ismeretelmélet pedig Bécsből terjedt. De majd mindannyian egy olyan diákmozgalmat gondoltunk el, amely komoly művelésben nem a sallagos politizálás körtössébe öltözik, hanem a tárgyilagos igazság szolgálatában állítja az ifjúságot.)

A Galilei Kör^a orvosok és^a technikusok alapították. A klinikák és a Gólyavár idegenkedtek a ~~szakmánsságtól~~ filozófiáktól, a jogászoktól pedig még úgy, ^{az egyetemen}

A "politizálás" akkoriban a történelmi osztályok monopóliuma volt. Arra készültek fel az egyetemeken közéleti pályájuk elején a reakciós diákság vezérei.

(A 48-as és 67-es pártpolitikus egyetemi kollégák, ^{akiknek pályájuk egy részét a reakciós diákság vonta le} jogászoktól rendezték; míg az orosz diák eszményképe, ^{akik} békát boncolt.)

A "Tanulni és tanítani!" jelszó, amelyel a Kör elindult, tudatosan viaszhangozta az Üllői Útnak ezt a természettudományosan haladó szellemét. Ez volt a mozgalom csirája.

Kevesen látták előre hogy ez a kisigényű kezdeményezés nyomot fog hagyni az ország politikai történetében, ^{és} ott ^{és} tán még azon túl is, világnézeti alakulásában. Pedig egy fél évszázad távlatából ~~világosan~~ megállapítható, hogy a Galilei Kör politikai ~~szerepe~~ ^{szerepe}, de egyben jelentős erkölcsi érdemei is ^{és} ebben az első kristályosodásban ^{is}

szerepeket játszottak.

Egy nemzedek választja el a Galilei Kor alapítóit (1908-1918) a harmincas évek értelmiségétől, amely egy konzervatív ellenforradalom világában új fejlődési irányokat indított utnak. A tudományos és világtörténelmi eszmélődés amely politika-mentes odaadásra serkentette az ifjúságot, letűnt. Forradalmak és ellenforradalmak sorozata a világháború előtti teoretizáló hajlamot nálunk is ^{elavította} ~~tulhatalomta~~. A politika mélyről feltörő nyomással követelte jogát. A "Pusztak nepe" ismeretlen világot tart fel és mozgositott eleinte lassu utemben. A városi körzeten belül a szakszervezeti munkásság csak pusztai testvereinek felaldezésa arán volt képes a ~~hatalom~~ latifundiumok és bankok oligarchiaja ellen jogait és életszínvonalat megvédeni. A megelőző korszak feledésbe sikkadt. Az úrt egy politikai mesevilág töltötte be, a jelszavakból szőtt mentések és csapdak vagyteljesülése. A baloldal számára a szocialdemokraták "arulo vezerei" voltak az első világháború bunbakjaiva, míg a népi megújulás fasizáló szárnya a zsidókra harította a felelősséget az elvetelt történelemért. A Galilei Kor 1919-ben megszűnt. Emleke partos fegyverül szolgált abban ^a jelszócserében, amellyel a kommunisták a demokrácia útját torlaszolták el, a fajvédők pedig a zsidóság beolvadását akasztották meg.

(A nemzeti katasztrófa árnyékában ma a múlt hagyatékát gyűjtögetjük. A nép fiatalok taborából halljuk: "Nem szégyen a hamuból kikaparni az aranyat, s ha a Galilei Kor hamuja egett is, a szellemi örökségnek a javát kiválogathatjuk." A Petöfi Kor múlt decemberi New Yorki kongresszusán hangzott el. Jogos érdeku kérdés - bárki tegye fel! Mi is volt ez a Galilei Kor?

KP. (Nemcsak a bal- és a jobboldalon, hanem ^{éppen} különböző nemzedékekben is egymást kizáró kepei élnek. Sokan vannak akik azt hiszik, hogy a Galilei Kor "polgari-radikális kezdeményezés volt. ~~mindig~~ A polgari radikalizmus gondolatától a Kort a világháború évtizede választotta el, a polgari-radikális part megalakulásakor (amelynek titkára voltam) a Kor vezetősége pedig már erősen kommunista érzelmu volt. Személy szerint a Kor a legszegényebb diakrétegből, ^{és a vidéki kispolgari zsidóság fiaiból} toborzódott. Ez az értelmiségi proletariatus hirtelen nagy számban lepott fel és elfogadta nincstelenséget. Gazdaságilag, a régi idők hitsorsosai támogatására sza-

mitani mero oncsalas lett volna. Ez a diaksag akkor is jól érezte magát a munkas-
 osztaly mellett ha annak szakszervezeti elojogaira nem számíthatott. A jomodu Li-
 potváros fiai és a szegény zsidó diák, a segélyegyleti menzák közönsege között
 valóságos szakadékok voltak. A szabadkomuvesseg támogatása csak a nyomdászamat illetve;
 a legnyomorultabb galileista is megfizette a tagsági díjat. Kulturalis téren ez a
 teljesen elmagyarosodott retege a zsidóságnak a szabadgondolat révén a szülői
 otthon vallási hagyományaival is szakított ~~valóságos~~ A belső szabadságvágyának és
 függetlenségnek egy végletes kultusza lett a Kor életértelme és szívesen megörzött
 hagyománya. Jellemző fegyelmet követelt a szellemi szabadság szolgálatában -
 olyan emberideált, amelynek a mintaképet a tudomány hősében vélte megtalálni.
 Ernst Mach ismeretelméleté közkezen forgott. Nepszerű természettudományos-sorozatot
~~adott ki a Kor.~~ A tudásnak való elkötelezettség szabta meg életünk irányát.
 Irodalom és politika nem voltak mertekadó korzettek. Intenzíven ~~mind~~ mindebből
~~volt~~ csak a vezetés megújítása volt: a Kor évente újraalakult. Ez volt talán annak a
 titka, hogy vallási dogmák és politikai tantételek nélkül meggyőzően következetes,
 független magatartást mutatott a kor változó eszmenyeinek a szolgálatában.

1908-ban a jelen
 113. rész

mitani mero oncsalas lett volna. Ez a diaksag akkor is jól erezte magát a munkas-
osztaly mellett ha annak szakszervezeti elojogaira nem számíthatott. A jomodu Id-
potvaros fiai es a szegeny zsidó diak, a segelyegyleti menzak kozonsege kozott
valosagos szakadek volt. A szabadkomuvesseg tamogatasa csak a nyomdaszamlat illette;
A legnyomorultabb galileista is megfizette a tagsagi díjat. ^{W) (K)} Kulturalis teren ez a
teljesen elmagyarosodott retege a zsidóságnak a szabadgondolat ^{W) (K)} reven a szuloi
otthon vallasi hagyományaival ^{proletár} szakított ~~valamennyi~~. A belső szabadságvagnak es
függetlenségnek egy végletes kultusza lett a Kor életertelme es szívesen megörzött
hagyománya. Jellemző fegyelmet követelt a szellemi szabadság szolgálatában -
olyan emberideált, amelynek a mintaképet a tudomány hősében vélte megtalálni.
Ernst Mach ismeretelméleté közkezen forgott. ~~Népszerű természettudományos sorozatot~~
~~adott ki a Kor.~~ A tudásnak való elkötelezettség szabta meg életünk irányát.
Irodalom es politika nem voltak mertekado korzetek. ^{W) (K)} De intézményesítve ~~mindkét~~
~~csak~~ a vezetés megújodása ~~volt~~; a Kor évente újraalakult. Ez volt talán annak a
titka, hogy vallási dogmák es politikai tantételek nélkül meggyőzően következetes,
független magatartást mutatott a kor változó eszmenyeinek a szolgálatában.

r

*

*

meg Németországban és a freudizmus tudományos divatját indította utnak
 Ausztriából. Az ifjúság öncéluságának, ama hamis képzele soha sem
 harapódzott el Magyarországon és a pszichoanalízis körtünet^{szövegves} is csak^{nyit}
 később, a Horthy időkben ^{habakusok előtt el)} ~~hívította meg~~ a befelé forduló kedélyeket.
 A természettudományok szárnyán nálunk ~~Marx és~~ Einstein vonult^{be} be az
 értelmi fegyelem irányít^{ás}ként a fiatalság eszmekörébe. (Nem véletlen
 talán hogy vagy féltucat nagybevű fizikust és matematikust.) ^{Énnek soká}
~~fontosabb amit valamelyes fokig~~ A galileista mozgalom javára írhatnánk,
 hogy világháborúk, forradalmak és ellenforradalmak görcsbetorzító
 életképleteiből az ifjúság megújodásra képesen került ki. ^{Amennyiben}
~~konstrukciónyosság; álszemérem; álszemérem; álszemérem; álszemérem; álszemérem~~
~~komolyanaphangtól az 1920 előtti ~~szövegves~~ alaphangtól.~~
^{mondhatjuk hogy a}
 A falukutatók népi kulturforradalmát megelőzte a kispolgári körzetben
~~szövegves~~ ^{szövegves} hasonlítható mélyszántás. Középeurópa erkölcsbomlasztó kisugár-
^{szövegves} zását az ifjúság két rétegének a bevonásával ellensúlyozta a galileista
 mozgalom. A középiskolásokra kiterjedő ~~szövegves~~ ^{szövegves} hatásához járult
 a leánydiákok önállóító és edző jellemfejlesztése. (A kispolgári prű-
^{szövegves} dériát ~~szövegves~~ ^{szövegves} diákos komolyság a boncasztaltól vette eredetét és ~~szövegves~~
 egyben utját állta a promiszkuitásnak, az álszemérem e vészes vele-
 járójának. A galileista lányok, ^{szövegves} gyakran ~~szövegves~~ ^{szövegves} ~~szövegves~~ ^{szövegves} az orosz diákság
 mintájára fejlődtek. Amikor az ifjak sorait a háború megtizedelte, a
 diáklányok egészítették ki a kereteket.) El lehet mondani róla hogy a
 Galilei Kör ~~szövegves~~ olyan emancipációs mozgalomnak nyitott utat,
 amely az új szabadság válságai számára pozitív életmegoldásokat nyújtott,

az ifjúságban,

*

*

*

* * *

A Galilei Kör féltékenyen őrizte az önkormányzatát. Baráti kül-
ső tanácsadásnak sem adott ~~helyiséget~~ teret. Még a Társadalomtudományi
Társaság sem gyakorolt befolyást ügyeire. Autonómiája nem pusztán
jogilag volt intézményesítve. ~~Szentsé ujjalakult a főiskolákon a Kör-~~
amelynek szigorúan követett hagyományai egyetlen célt szolgáltak:
a Kör szellemi tartalmának a megőrzését és vezérkarának folytonos meg-
újítását. Ebben különbözött talán lagjobban, szervezetiesleg, a magát
egyletesdiben kiélő régi dbákságtól.

A Körnek egyetlen alkalmat is volt,
A "mozgalmi ember" ingyenes munkát végzett minden fokozaton.

Az elnöktől lefelé senkit sem mentett fel tisztsége attól, hogy borí-
téket cimezzen, és hivatalt seperjen. *(jól összerfért a gyakorlatban)*
a szemináriumok és előadások *tanfolyamok*
~~magas-bogas hierarchiájával.~~ ~~magasbelső~~ ~~magasbelső~~ ~~magasbelső~~

A politikamentesség igazete megkülönböztető vonása volt a Kör élet-
nyilvánulásainak. *Kulcs* tekintélyre hivatkozni tilos volt, ténybeli túlzás-
tól tartózkodni illet, előitéletet mutatni nem volt szabad, személy-
eskedés nem fordult elő, fegyelmi szabályzat nem létezett. Izig-vérig
őszinte szabadságtisztelet őrködött a Galilei Kör integritása felett.

Hadd idézzek egy rövid szakaszt *vagy* harminc év előtt irt cikkem-
ből; ~~amely hasonlóképpen véselt a Kör szerepét.~~ "E nélkül az igen sa-
játos szellemi beállítás nélkül," irtam, "érthetetlen volna a Kör
egész ~~magasbelső~~ ~~magasbelső~~ ~~magasbelső~~ 1917-19-es szerepe. Érthetetlen, miért állott a
Kör az Októberi forradalom szolgálatába. Érthetetlen, miért támadták
a bolsevikok 1918 végén szüntelenül a Galilei Kört. Érthetetlen, mi-
ért volt még a proletárdiktatura kezdetén is a Galilei Kör felosz-
latásáról szó. És legérthetlenebb talán egy a proletárdiktatura
hirtelen veszélybejutásakor, 1919 május elején lejátszódtott jelenet,
amelynek tanuja voltam: Gyűlés a Kör sörházutcai helyiségében, egy a

~~↳ többieket kenytelen volt felmenteni.~~ Ma tudjuk hogy e sztrajkok ~~ismert~~
 mogott ~~ezek~~ nemzetközi munkaszorgalmi esemény alatt. Ez a haboruellenes szocia-
 listának u.n. zimmerwaldi konferenciajával ^{függött össze.} ~~volt kapcsolatos.~~ Ugyanis a "zimmerwaldi
 baloldalnak" a nemzet, osztrak es magyar munkassaghoz intezett felhivása ~~szület~~
~~kerin sugallta~~ ~~1914. tudatos~~ a haboru végét munkasforradalmaktól varta. A ki-
 altvány szöveget az a magyar diaklány hozta ~~szlovák~~ Svajcából, aki a Galilei Korban
 keresett es talált magának segitotarsakat. ^(Mű) ~~Kevesbe~~ ismert tény, hogy a Kor ettől
 függetlenül diakmegfigyelmet küldött volt a zimmerwaldi konferenciára.) ~~Most is~~
~~antalt, a szindikalista munkás~~ es matyasföldi ^{alatt} ~~szindikalista~~ a becsempeszett zimmerwald
 kiáltvány gyozte meg arról, hogy a forradalmi diaksaggal kozosseget vállalva, oket
 összekapcsolja hadiüzemi tarsiival. ^{lehet} Ez volt a ~~szocializmus~~ ^{szocializmus} sikerének a kulcsa. ^{galileista akció} ~~A galilei~~
~~sztrajkban.~~

Ilyen különös ritka magyar képlet volt a Galilei Kor.

Emléke, amely ¹⁹¹⁸⁻¹⁹ ~~1918-19~~ valseg napokban a szocializmus es a szabadsag eszmeit
 hiven egybe ^{szűz} ~~kapcsolt~~ ¹⁹¹⁸⁻¹⁹ csak gyarapithatja ~~napjainkban~~ a magyar ifjusagra származó
 erkölcsi hagyatékot.

a jelen utkeresésben

A kommunista kormány 1919-ben a Kört ^{mint olyat} ~~mint~~ bejelentette.

Hovortk Zollármat, a "Szabadok" ban
vagy publikációs' kinyerés.

[1958]

Melléklet 10 okirat.

A ⑨-es számú "K.P.'s copy". Az én iradományom
a felő' jelszavában a megjegyzés aél:

"Március 10. Az I. K. - nek
vonzaként feltűnő az
azonosított."

Ellem az ezekben fordított karkán
az eredeti példány hangulatától,
mert azonosításban könnyen lehet
leírni az égen. Egy
szöveget kérem vissza, mert
unikátum.

Darjyuska Bleda

H.B. "A faelőkör önkéntes közéleti",
kelt Pozsony, (1958) máj. 8. én, anyagokat
kérjük Társaságunk közéleti.

D-I.

